

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 2 september 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om fotboll på idrottsforum.org

Läs mer om idrottens rum och arenor på idrottsforum.org

I den expansion som idrottsforskningen genomgått under de senast 15-20 åren har intresset för allt fler aspekter av idrott som fenomen och företeelse både breddats och fördjupats. Ett område som för närvarande är högintressant kan beskrivas som idrottens *spaces* och *places*, dess rum och arenor, och representanter för allt fler akademiska discipliner har engagerats och blivit "idrottsforskare" – kulturgeografer, arkitekter, miljöforskare, humanekologer, för att nämna några. Också historiker intresserar sig för området, inte minst på grund av att idrottsmiljöer lätt försvinner, på kommunal nivå exempelvis, utan att de dokumenteras. Björn Risén har därvidlag gjort en insats när han åkte runt i Västsverige och fotograferade ett par hundra gamla fotbollsplaner, och foton finns nu samlade i *En massa planer: Från AIK-vallen till Övrevi* (B4press). Torbjörn Andersson blev förtjust över denna dokumentation, men samtidigt bedrövad över att inte få mer informationen än bilden och namnet på idrottsplatsen.

Fotbollskultur i bild

Torbjörn Andersson

Institutionen för idrottsvetenskap, Malmö högskola

Björn Risén

En massa planer: Från AIK-vallen till Övrevi

229 sidor, inb., ill.

Göteborg: B4PRESS 2008

ISBN 978-91-85189-75-5

Under senare årtionden har ett allt större intresse för idrottsplatser och speciellt fotbollsarenor av alla de slag manifesterats. Den brittiske arkitekturhistorikern Simon Inglis gick i bräsch och är alltså odisputerat kung i branschen med sina storslaget ambitiösa verk om *The Football Grounds of England and Wales* (1983) och *The Football Grounds of Europe* (1990). I dessa blandas

bebyggelsehistorik, nya och gamla foton av alla de slag med arkitektoniska bedömningar och rena känslöstämningar. Att en stor del av Europas arenapark sedan dess kommit att rivas och ersättas av alltmer strömlinjeformade och likriktade arenor som väl svarar mot fotbollssportens sentida globalisering har ökat värdet av hans verk än mer. Många av de arenor som hade sina alldeles egna små egenheter finns inte längre kvar. Publikkomforten har otvivelaktigt ökat på världens alla nya arenor, men de roliga och charmiga detaljerna som skilde anläggningarna åt är borta.

Vissa författare har i Inglis fotspår valt att vandra nedåt i fotbollsmyllan för att där fånga de små, men säregna anläggningar som alltså finns kvar. I betydligt enklare bokverk har de lägre divisionernas arenor i England kartlagts, en bok handlar exempelvis om de bortglömda arenor som förfallit så till den grad att de i princip växt igen. I Italien har en bok precis kommit ut som bara består av gamla kolorerade vykort på olika fotbollsarenor byggda under fascistertan. Nostalgifaktorn är ofta hög i dessa böcker och man kan ana en sorts stilla protest mot arenautvecklingen i dagens högkommersiella fotbollsvärld.

Lövåsvallen, Billingsfors

Egentligen är det märkligt att så lite ansetts värts att spara av gårdagens fotbollsvärld. Vi har ju trots allt att göra med arenor som många människor haft betydligt djupare och positiva känslor för än många av de byggnadsverk som i stort sett aldrig rivs: rådhus, kyrkor och andra gamla kulturbyggnader. Nu har världens mest berömda arenor, såsom Wembley och Highbury i London, kunnat rivas utan några större protester. I Sverige har arenautvecklingen släpat efter övriga Europa, men nyligen revs klassiska Gamla Ullevi i Göteborg. När den fina gamla träläktaren på Eyravallen i Örebro försvann för ett par år sedan gjordes i alla fall en grundlig dokumentation av den för eftervärlden. I Malmö har den Stadion som byggdes för VM 1958 (ännu) inte rivits på grund av de kulturvärden den anses besitta.

Faktum är att Sverige är ett land där tydliga spår av en äldre fotbollskultur ännu kan hittas, framförallt på landsbygden. Där kan man hitta otaliga idrottsplatser som ser ut ungefär som de nu försvunna idrottsplatserna i städerna såg ut under 1900-talets början och mellankrigstiden. Arkitekturen är samtida med och ofta lik alla de Folkets Park-anläggningar som ännu finns kvar i mindre orter. Idrottsplatserna ger ett lummigt intryck och består vanligtvis av en fotbollsplan omgärdad av en löparbana i kolstybb, en huvudläktare i trä brukar höra till och ofta finns andra fina detaljer i trä, såsom entrén, avbytarbås, kiosker och kanske rentav en liten dansbana. Många gånger finns en klubbstuga med omklädningsrum, som ofta byggts långt senare och som inte alltid riktigt passar in i den övergripande idyllen.

Nu har också en svensk bok kommit ut som i enkla fotografier porträtterar landets små idrottsplatser, företrädesvis i Västsverige. Det är Björn Riséns *en massa planer – från AIK-vallen till Övrevi* (2008). Drygt 200 sidor hinns med och varje sida har ett färgfoto från en arena. Endast vackra Lövåsvallen i dalsländska Billingsfors har förärats två foton, en på ingången och en på den stilfulla träläktaren.

” Risén är inte ensam om att attraheras av landsbygdens rester av gammal-Sverige. Jag brukar själv passa på att se på gamla idrottsplatser om tillfälle ges i samband med olika bilturer.

Vanligtvis har Risén fotograferat den skylt som förkunnar vilken idrottsplats det är frågan om: entrén eller klubbstugan blir därmed det vanligaste motivet. Just entréerna är oftast väldigt fina och består av tidstypiska portaler i trä, där idrottsplatsens namn står, ibland i form av någon sorts separat gjutjärnskonstruktion. Vissa idrottsplatser har stämningfyllda namn som anspelar på traktens lokala karaktär och egenheter: Glasvallen i Limmared, Vävarevallen i Skene, Havsvallen i Smögen. Röda Vallen i Göteborg är Proletärens FF lilla idrottsplats. Ibland går den lokala industrins specialiteter igen i det valda materialet på idrottsplatsen. I stenindustrins Bohuslän är entrén till Gullmarsvallen i Lysekil gjord helt i sten. Att trä vanligtvis är huvudmaterialet säger givetvis något om skogslandet Sverige.

Överhuvudtaget ger boken ett charmigt och skönt nördigt intryck, vilket förstärks av att författaren själv emellanåt slunkit med på någon bild. Hans passion för småarenor väcktes 2001 och han har enligt egen utsago besökt 1.036 sådana. Risén är inte ensam om att attraheras av landsbygdens rester av gammal-Sverige. Jag brukar själv passa på att se på gamla idrottsplatser om tillfälle ges i samband med olika bilturer.

Knorretorpet, Trollhättan

Är allt då frid och fröjd? Nej, jag tycker inte det. Helt klart hade Risén kunnat hantera sin kamera med större finesse och lyhördhet för specifika detaljer. Nu ges intrycket av att han mer mekaniskt samlar på arenor än insuper och registrerar dess egenheter. Fixeringen vid att fotografera just själva arenanamnet har gjort att väldigt få läktare dokumenterats och det är givetvis dessa som vanligtvis är det mest pampiga och intressanta nostalgiobjektet. I många fall har han fotograferat det allra oväsentligaste på idrottsplatsen, nämligen alla de idrottsplatsnamn som står på klubbhusets eller omklädningsrummets tegelvägg. Då förmedlas just ingenting från arenan, endast en bit vägg med ett ofta intetsägande namn på. En uppenbar brist är också att ingenting historiskt skrivs som binder samman alla bilderna. Hur gamla är de olika arenorna? Finns det något utvecklingsmönster i hur idrottsplatserna ser ut beroende på när de är byggda? Hur har de finansierats och konstruerats? Vad förenar och skiljer idrottsplatserna åt? På vissa håll måste väl exempelvis ett bruk ha varit med och finansierat anläggningen, vilket kanske resulterat i en ovanligt stor arena. Det måste ju finnas en massa spännande historier att berätta, men nu råder tystnaden, och detta trots att bilderna knappast talar för sig själva. En sorts enklare skiss av den övergripande utvecklingen hade man kunnat begära; det är lite märkligt att förlaget inte förordat en sådan. Efter att ha bläddrat igenom boken blir man inte ens på det klara med vilka arenor som vore värda att besöka; arenaparken framstår mer som en homogen och bitvis rätt ointressant massa. Inte desto mindre äger boken en viss charm. Björn Risén har visat att idrottens kulturmiljöer utgör ett ämne med framtidspotential.

© **Torbjörn Andersson 2009.**

 [Köp boken från AdLibris.se](#)

 [Kjøp boken fra Capris.no](#)

 [Køb bogen fra AdLibris.dk](#)

 [Buy this book from Amazon.co.uk](#)

 [Buy this book from Amazon.com](#)